

Univerzita Karlova v Praze  
Filozofická fakulta

**Oldřich Čech z Pordenone čili Furlánska**  
(Odorico/Odorik z Portu Naonis/Friuli)

Autorka: Bc. Barbora Špalková  
Studijní program: Historické vědy  
Studijní obor: Archivnictví a pomocné vědy historické,  
navazující studium

Praha

2005

## Oldřich Čech z Pordenone před velkou cestou

Oldřich Čech je zřejmě naším nejstarším cestovatelem a docela určitě prvním, kterého známe jménem (pokud měl vůbec český původ). Oldřich se narodil pravděpodobně v osadě Villa Nuova nedaleko Pordenone, přesné datum jeho narození je neznámé.

Kronikář Anonymus Leobensis napsal, že Oldřichův otec byl – „mercennarius Ottakari, regis Bohemiae“ – „žoldněř ve službě Otakara, krále českého“ – a Jan opat Viktrinský – potomek Přemyslova vojáka. Přemysl Otakar II. vládl v letech 1269 – 1276 v Pordenone, které získal po svém bezdětném bratranci Oldřichovi Korutanském. Část české posádky zde zůstala. Oldřich sám se v jednom z rukopisů k českému původu hlásí (jeho otcem tedy Čech být mohl). Nepředpokládá se, že by si Oldřichův otec přivezl do Itálie ženu z Čech, ani ženu s dítětem, zřejmě pojal za ženu místní dívku. Oženil-li se pak v Itálii, nemohl se mu syn narodit dříve než roku 1271. Určitě byl na světě roku 1286.

Jeho životní osudy před cestou nejsou dostatečně známy. Josef Kinský v díle Čestí cestovatelé o nich píše: „Oldřich vstoupil podle tehdejšího zvyku již v patnácti letech do františkánského řádu Menších bratří... Po klášterní výchově a studiích odešel do jihofrancouzské Provence, aby se tam jako poustevník v lesích askezí, posty a rozjímáním připravoval na dráhu misionáře. Po návratu byl vybrán jako společník irského misionáře bratra Jakuba na misijní cestu do Asie, Turkestánu, čili Džagataje, který byl součástí Mongolské říše potomků Čingischánových, chána Oktaje a chána Ulagu. O této cestě nevíme víc, než praví zmínka vikáře severního Tatarska Konráda de Pigana v dopise papeži, který chválí Oldřichovy jazykové znalosti a lehkost, s jakou se jazykům učil. Oldřich mu také sloužil jako tlumočník za jeho pobytu v mongolském chanátu Rusce. Oldřich sám nezanechal o této cestě žádnou zprávu. Naučil se na ní některým jazykům asijským, navykl si jednání s domorodci a vyzkoušel i své tělesné schopnosti v mnišském cestování... Roku 1314 nebo 1318 byl Oldřich jako znalec Mongolů a jejich země určen, aby navázal nové styky s Persií a Čínou, které byly pod mongolským panstvím.“

## Cesta do říše Velkého chána (1316 – 1330)

Z Evropy se vydal Oldřich po Středozezemím, Egejském a Černém moři do Trabzonu (v dnešním Turecku). Dále pokračoval po starých karavanních cestách přes maloasijská pohoří do Erzerumu a pak do perského Tabrízu. Přes suché íránské vnitrozemí přešel do Jazdu

a chtěl pokračovat dále do Indie, ale v tom mu zabránily boje mezi mongolskými panovníky, tehdy ovládající větší část Asie. Odorik se proto musel vrátit do Mezopotámie. Přes Bagdád se dostal do Basry, odkud plul do rušného přístavu Hormuz a poté do města Thánen (nazývá jej *Tana*, poblíž Bombaje). Zde roku byli 1321 umučeni čtyři františkáni misionáři, jejichž kosti Odorik přenesl do kláštera v *Zaytonu* (snad Ťien-čou v Číně). Jako jeden první z Evropanů proplul podél Malabárského pobřeží k jihu, na Cejlon (*Mobar*) a nejspíše přes Andamany se dostal do země *Lamori*, jednoho z království na ostrově Sumatra. Jako jeden z prvních Evropanů si povšiml, že mu polárka zmizela z nadhlavníku, a že se tedy ocitl na jižní polokouli. Další cesta přivedla Odorika na Jávu, kde na něj mocně zapůsobil tamější královský palác. Dále asi pokračoval přes Borneo a Vietnam do Číny, kterou po celou dobu nazývá *Horní Indii*. V Číně navštívil přístav Kuang-čou, klášter v *Zaytonu* a města Fu-čou a Chang-čou na východním pobřeží, které nazývá největším městem světa. Dále zamířil na sever do *Chilenchu* (asi Nanking), k řece Jang-c'-ťiang a po průplavech na sever k Jang-čau-fu a konečně, do cíle své cesty – Pekingu, kam dospěl asi roku 1325, a kde se setkal s mongolským chánem a vládcem Číny v jedné osobě. V Pekingu strávil tři roky a zaznamenal řadu cenných zpráv o dvoře Velkého chána. Odtud odchází přes *zemi kněze Jana* ve střední Číně a S'čchuan, aby jako první Evropan navštívil tibetské království (které patřilo pod svrchovanost Velkého chána). Navštívil i Lhasu (*Bota*), sídlo velkého lámy. Dále je jeho cesta neznámá, lze předpokládat, že prošel přes Hindúkuš a Persii zpět do Evropy.

Cestopis je rozdělen do 43 částí, je důležitým pramenem pro historické vědy, geografii i etnografii. Oldřich ve svém cestopisu popisuje co kde slyšel, ale hlavně co viděl na vlastní oči a z toho vybírá pouze to, co by mu jeho evropští současníci mohli věřit. Zmiňuje se o fauně, floře, zvláštních zvycích obyvatel (cizích zemí) a o svých zážitcích. Nové vydání cestopisu, přeložené Františkem Gellem a Rostislavem Kocourkem, z roku 1998 je bohužel vydáno opět poněkud populárně.

### Ukázka z cestopisu z kapitoly: a) O městě Cansaia největším na světě

*... Toto město jest postaveno na lagunách ve stojaté vodě jako Benátky. A má přes dvanáct tisíc mostů a na každém stojí stráž strážící město jménem Velkého chána. A okolo tohoto města teče řeka, u níž je město vybudováno jako Ferrara u řeky Po, neboť je delší, než je široké. ... Pročež jsem velmi žasl, že tolik lidských těl může pohromadě bydleti. A je tam velká zásoba chleba, vepřového masa, vína a rýže; kteréžto víno se zve bigni a je považováno za vznešený nápoj; a vskutkanu dostatek všech jiných potravin zde jest. ...*

## b) O čtyřech oslavách chánových

*Každoročně koná císař čtyři velké oslavy, totiž v den narozenin, v den obřezání a při dvou dalších příležitostech. K těmto slavnostem pozve všechny své šlechtice, všechny hudebníky a všechny příbuzné. Každý má při oslavách své vyhrazené místo. ... V koutě jistého velkého paláce dlí filosofové vyčkávající určitých stanovených hodin a okolností. Jakmile nastane očekávaná hodina a příležitost, jeden z filosofů zvolá silným hlasem, řka: „Padněte před císařem, naším mocným pánem!“ a všichni dvořané se bez prodlení třikrát hlavou dotknou země. Pak znovu zvolá: „Povstaňte všichni!“ a všichni ihned znovu vstanou. ...*

## Oldřichův návrat

Oldřich se vrátil do Pordenone ve Furlánsku v březnu či dubnu roku 1330, byl chudý, starý, snědý, zřejmě těžce nemocný, a hlásil se v místním klášteře františkánů. Bylo mu tehdy něco mezi čtyřiceti čtyřmi a padesáti devíti lety. Pravděpodobně zde nevzbudil žádný rozruch, neboť na velký počet pocestných, kajícíků, jdoucích do Říma, byly uvyklí. (Stařec mluvil nejen latinsky, ale i rétorománsky, a ze starších usedlých se k českému původu hlásilo více lidí, nebyl pro ně tedy ničím zajímavější než ostatní poutníci). Mnichům řekl, že se narodil v osadě Villa Nuova za Pordenonem, kde jistě žijí jeho příbuzní, a požádal, aby pro ně poslali. Těm nějakou dobu trvalo, než v něm po čtrnácti letech poznali Oldřicha, který již byl zatím prohlášen za mrtvého. Dlouho se zde však nezdržel, neboť pospíchal podat zprávu papeži Janu XXII do Avignonu. Vydal se na jihozápad, napříč horní Itálií, do Pisy, aby odtud plul do Francie. Vlivem chatrného zdraví došel však jen do Padovy, což není ani třetina cesty. Ve zdejším františkánském klášteře ho přijali jako každého jiného mnicha s vyšším svěcením a kromě pátera Guillelma<sup>1</sup> de Solagna se o něj nikdo nezajímal. Ten proseděl u lůžka nemocného řadu dní a zapisoval, co stařec vypráví, tak vznikl Oldřichův cestopis. Když bylo Oldřichovi o něco lépe vyrazil znovu do Pisy, tam se však natolik roznemohl, že se rozhodl nechat se dopravit zpět do Furlánska, snad aby zemřel ve svém rodišti. Byl přijat v klášteře ve Videmi, tedy Udine. Nemocného muže navštěvoval zde nejvyšší sudí Furlánska, Conrado<sup>2</sup> Bernardiggi (Gastaldo). V pondělí 14. ledna 1331 ráno Oldřich zemřel. Měl mu být vystrojen chudinský pohřeb, již byl připraven v truhle, když Conrado přikázal vystrojit mu bohatý pohřeb na státní útraty (které se dochovaly dodnes). Tělesné pozůstatky byly doneseny do chrámu a vystaveny lidu. Dle legendy se Oldřichovy ruky dotkla ochrnutá paže donny della

---

<sup>1</sup> V cizí literatuře jako Guilelmus.

<sup>2</sup> V cizí literatuře jako Corrado.

Torre, sestry aquilejského patriarchy, a ta se náhle pohnula. Věřící, tísnící se v davech kol rakve, odtrhávali kusy kutny mrtvého a odštěpovali kusy rakve, aby si odnesli kus relikvie. Při štípání rakve si jeden mnich prý odřízl celý prst, ale ten mu po přiložení třísky z rakve opět srostl. Na státní účty byly pak zakoupeny ještě další, honosnější rakve.

Pohřeb se konal v květnu roku 1332, účastnila se ho i regentka Beatrice a patriarcha aquilejský. Uzdravování a zázraky (včetně zmrtvýchvstání) dále pokračovaly, městská komise jich sepsala asi sedmdesát. Těsně po smrti byl Oldřich v Aquileji svatořečen, v Římě byl oficiálně blahořečen teprve 2. července 1755.

Věhlas Oldřichův se ihned po smrti rozšířil i do Padovy, kde páter Guillemus de Solagna a páter Marchisinus de Baiadon udělali konečnou úpravu rukopisu cestopisu a pořídili opis, který poslali do Avignonu, kde vytvořil druhý opis český mnich Jindřich, řečený z Kladska. Cestopis Popis východních krajů světa v sepsání bratra Oldřicha, Čecha z Pordenone měla brzy evropský úspěch, mnohokrát byl opsán v latině a záhy přeložen do italštiny, francouzštiny a němčiny. Asi třicet let po vydání cestopisu se však rozšířil vymyšlený cestopis Mandevillův, který Oldřichův cestopis zastínil natolik, že upadl v zapomnění. Existují určité dohady i o využití cestopisu Kryštofem Kolumbem. O znovuzkříšení Oldřichova jména se zasloužili Angličané. Nejprve to byl v 16. století profesor kosmografie na oxfordské univerzitě Richard Hakluyt, který odmítl cestopis Johna Mandevilla a soustředil se na cestopis Oldřichův, který také přeložil do angličtiny. V 19. století, po založení Hakluytovy společnosti na vydávání starých cestopisů, zejména Sir Henry Yule (1820-1889).

### Oldřichovy ostatky

Oldřichovy ostatky se v průběhu staletí několikrát stěhovaly. V rámci 600. výročí úmrtí bl. Oldřicha byla v udinském kostele del Carmine e San Pietro přebudována kaple zasvěcená Oldřichovi a opravena jeho tumba z roku 1332, jedna z nejkrásnějších památek Udine. Tvůrce tumby je znám pod jménem Filippo da Venezia, člen rodiny de Santis.

Na přední straně tumby je mezi dvěma alabastrovými deskami začleněna obdélníková kompozice, rozdělená výškově do dvou částí. Ve vrchní je reliéfem znázorněno tělo bl. Oldřicha, ležící v zavěšeném prostěradle, jehož cípy zvedají andělé. Nad tělem vystupují z pozadí hlavy tří františkánů a tří andělů.

Spodní část je rozdělena do tří dílů, uprostřed je postava s roztaženými pažemi, v každé ruce drží žerď standarty, pod nimiž jsou dva erby, snad znázorňující propojení Evropy a Asie. Po obou stranách spodní části je poprsí anděla. V levém předním rohu tumby je umístěna socha sv. Františka z Assisi, v pravém neurčené svaté.

Zadní strana tumby je po stranách zdobena dvěma alabastrovými deskami, uprostřed je čtvercový reliéf znázorňující kázajícího bl. Oldřicha, pravou rukou žehná a v levé drží evangelium. Nahoře v polokruhu je umístěn anděl naslouchající kazateli. V rozích zadní stěny jsou skulptury těchto postav: Madony, biskupa Ludovica, anděla a sv. Mikuláše z Tolentina.

Boční stěny tumby jsou pokryty deskami z řeckého mramoru. Ostatky bl. Oldřicha jsou uloženy v prosklené rakvi, jež je vždy 14. ledna z tumby vyjímána a vystavena veřejnosti.

### Použitá literatura a internetové strany

- Engstová K., *Oldřich Čech z Pordenone. Cesta do říše Velkého chána (1316 – 1330)*. Popis východních krajů světa, in: ČČH 96, 1998, s. 656-657.
- Janka O., *Příběhy českých cestovatelů. Zapomenutých i nezapomenutých*, Třebíč 2001, s. 7-9.
- Martínek J.-Martínek M., *Kdo byl kdo. Světoví cestovatelé a mořeplavci*, Praha 2003, s. 378-380.
- Martínek J.-Martínek M., *Kdo byl kdo. Naši cestovatelé a geografové*, Praha 1998, s. 318-320.
- Oldřich Čech z Pordenone, *Cesta do říše Velkého chána (1316 – 1330)*. Popis východních krajů světa, Praha 1998.

➤ [www.natisone.cz](http://www.natisone.cz)

➤ [www.vesmir.cz](http://www.vesmir.cz)